

Ковальчук В.І.

Результати дослідження щодо розвитку проектної компетентності учнів загальноосвітнього навчального закладу засобами інтерактивного навчання

Ковальчук Василь Іванович, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора, Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Анотація. Статтю присвячено висвітленню результатів локального дослідження, спрямованого на розвиток проектної компетентності учнів загальноосвітнього навчального закладу, що проводиться на базі спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови № 98 м. Києва. Проектну компетентність розуміємо як інтегративну характеристику суб'єкта діяльності, що виражається у здатності і готовності людини до самостійної теоретичної та практичної діяльності щодо розробки та реалізації проектів у різних сферах соціальної практики на основі принципів природо- та культуровідповідності.

Ключові слова: компетентність, компетенція, проектна компетентність, проектна діяльність, інтерактивне навчання

Вступ. На сучасному етапі реформування системи вітчизняної освіти центральним завданням діяльності школи визнано розвиток кожної дитини як неповторної індивідуальності. З огляду на це, значущості набувала проблема розвитку творчого потенціалу учнів, формування у них стійкого прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, вміння визначати проблеми і знаходити принципово нові творчі шляхи їх вирішення, що підтверджено у нормативних документах. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [14] окреслені стратегічні напрями поступу освіти, серед яких – модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу. Реалізація завдань стратегії передбачає вирішення конкретних завдань у системі освіти, а саме: оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття потенціалу (здібностей) у дітей, із урахуванням їхніх вікових і психологічних особливостей; забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу; оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу на засадах особистісної орієнтації, компетентнісного підходу; підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій [14].

З метою виконання означених завдань було зініційовано проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня «Розвиток проектної компетентності учнів засобами інтерактивного навчання» у спеціалізованій школі № 98 м. Києва.

Короткий огляд публікацій за темою. Теоретичне підґрунтя педагогічного експериментального дослідження «Розвиток проектної компетентності учнів засобами інтерактивного навчання», що здійснюється у спеціалізованому навчальному закладі, визначено загальнонаукові підходи щодо змісту і структури компетентності І.О. Зимньої [5], А.В. Хуторського [20]; концепції з питань упровадження освітніх інновацій Л.І. Даниленко [3], В.І. Ковальчука [9, 10, 11]; концептуальні ідеї щодо проектного навчання О.В. Онопрієнко [16], К.Н. Поліванової [18], Н.Ю. Пахомової [17], О.Д. Ко-

лодницької [12], Н.В. Матяш [13], Є.А. Вохменцевої [2], В.І. Ковальчука [6, 7, 8].

Проаналізуємо теоретичні підходи щодо змісту поняття «компетентність». Так, Дж. Равен означив компетентність як специфічну здатність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що включає вузькі фахові знання, особливого роду предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. Бути компетентним – значить мати набір специфічних компетентностей різного рівня [19]. Вчений виділив такі структурні компоненти компетентності: когнітивний, афективний, вольовий, навички і досвід. Експерти програми DeSeCo розуміють поняття компетентності як здатності успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання. У внутрішній структурі компетентності вирізняють знання, пізнавальні і практичні уміння і навички, ставлення, емоції, цінності та етичні норми, мотивація [15, с. 22].

За твердженням С.В. Бондар, «компетенція – це здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» [1, с. 9], а «...компетентність – це здатність особистості діяти. Але жодна людина не діятиме, якщо вона особисто не зацікавлена в цьому. Природа компетентності така, що вона може проявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності. Автор робить висновок, що цінності є основою будь-яких компетенцій» [1, с. 9].

Науково значущою є позиція І.О. Зимньої щодо диференціації трьох груп компетентностей: особистісні – компетентності, що стосуються самого себе як особистості, як суб'єкта життєдіяльності; комунікативні – компетентності, що стосуються взаємодії людини з іншими людьми; діяльнісні – компетентності, що стосуються діяльності людини, яка проявляється у всіх її типах і формах. Принциповим вважаємо міркування А.В. Хуторського щодо трирівневої ієрархії компетентностей: ключові; загальнопредметні; предметні.

Загальновідомо, що комплекс ключових компетентностей визначається соціумом, а тому є різним для кожної країни й залежить від ціннісних орієнтацій, світогляду окремого співтовариства. Так, у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти України визначено ключові терміни компетентнісного підходу: *компетентнісний підхід* – це спря-

мованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності; *компетентність* – набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці; *компетенція* – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини; *ключова компетентність* – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів; *ключова компетенція* – певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини.

Компетентнісний підхід, як правило, забезпечує формування ключових і предметних компетентностей. Серед ключових компетентностей визначено такі: уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності; до предметних (галузевих) віднесено комунікативну, літературну, мистецьку, міжпредметну естетичну, природничо-наукову і математичну, проектно-технологічну, інформаційно-комунікаційну, здоров'язбережувальну, суспільствознавчу, історичну.

У Державному стандарті враховано можливості навчального середовища, сприятливого для задоволення фізичних, соціокультурних і пізнавальних потреб учнів [4].

Поняття «проектна компетентність» у розрізі сучасної освітньої парадигми постає як складний феномен, що зумовлено розумінням її природи у двох вимірах: 1) розкриття сутності поняття «компетентності» в науковому знанні, та 2) визначення психологічних аспектів розвитку компетентності як суб'єктної характеристики людини. З огляду на це, особливої уваги заслуговує питання вивчення змістових аспектів проектно-компетентності та обґрунтування можливостей оцінювання її рівнів сформованості за допомогою психологічних вимірювальних засобів [13].

Метою статті є висвітлення результатів діагностики рівнів розвитку проектно-компетентності учнів у межах реалізації дослідно-експериментального проекту регіонального рівня.

Результати та їх обговорення. Проектну компетентність розуміємо як інтегративну характеристику суб'єкта діяльності, що виражається у здатності і готовності людини до успішного самостійного здійснення теоретичної та практичної діяльності щодо розроблення проектів та впровадження в усіх сферах соціокультурної практики.

Проектна компетентність зумовлюється проектною діяльністю, власне, процесом проектування, проявляється в усвідомленні сенсу і значущості проектно-діяльності, володінні спеціальними знаннями, вміннями і навичками, обґрунтованому виборі й оптимізації проектних рішень у разі їх багатоваріантності, здатності використовувати набуті знання та вміння в конкретній сфері. Проектна діяльність відрізняється

своєрідним змістом, який передбачає масштабну екстраполяцію опанованих знань у якісно і кількісно оновлений формат.

З огляду на авторське бачення природи проектно-компетентності, у її структурі вважаємо за доцільне виокремити мотиваційно-регулятивний, когнітивний, операційно-практичний і рефлексивний компоненти, що дають змогу визначити успішність інтеграції внутрішніх і зовнішніх умов для особистісного розвитку кожного учня.

Особливість пропонованої структури проектно-компетентності полягає в розумінні кожного з компонентів як змісту компетенцій, що охоплює відповідні операції (способи діяльності), особистісна ж значущість певної компетенції обмежує її зміст.

Зміст мотиваційно-регулятивного компонента включає мотивацію до проектно-діяльності, проектне переживання, бачення світу, пізнавальні потреби, прагнення до успіху, наполегливість, упевненість, дослідницька ініціативність, інноваційність, орієнтація на творчість. Означені складники детермінують механізми самореалізації особистості в ситуаціях спеціально організованої проектно-діяльності або навчального проектування, що впливає на визначення освітньої траєкторії суб'єкта і програму його становлення та розвитку загалом.

Когнітивний компонент відображає ступінь опанування й операціоналізації професійно затребуваних знань та інтелектуальних здібностей, визначається через систему знань про проектну діяльність (розуміння важливості проектування у професійній діяльності, знання про способи перетворювальної діяльності, технологічні процеси і операції, уявлення про проектну діяльність, знання її структури, змісту та етапів виконання, знання вимог до процесу проектування і його кінцевого результату, знання методик і технік виконання діяльності, засобів, форм і методів вирішення проектних завдань), інтелектуальну активність, самостійність мислення (вміння обирати помірковані способи розв'язання завдань усвідомлені рішення на основі критично осмисленої інформації, усвідомлення змісту і значення проектування у навчальній діяльності), креативність (здатність генерувати нові ідеї та рішення, володіння прийомами навчально-пізнавальних проблем, дій у нестандартних ситуаціях).

Операційно-практичний компонент пов'язаний безпосередньо з процесом проектування і визначає можливість демонстрації та використання здобутих інтелектуальних і практичних навичок, особистісних якостей у ситуаціях навчальної діяльності: інформаційно-аналітичних, комунікативних, методичних, інструментальних, прогностичних, презентаційних, досвіду творчої проектно-діяльності.

Рефлексивний компонент відображає готовність і здатність особистості до самовдосконалення та саморозвитку (готовність і здатність навчатися самостійно, готовність вирішувати проблемні ситуації, досліджувати довкілля для виявлення обмежень, потенціалу й ресурсів, здатність контролювати й оцінювати власну поведінку і психічну активність у проектуванні).

Змодельовані автором структура і зміст проектно-компетентності співвідносяться з вимогами до випускника школи, зафіксованими в державних освітніх стан-

дартах, що підтверджено результатами педагогічного експерименту. Для виявлення рівнів сформованості проектної компетентності учнів засобами інтерактивного навчання експериментального навчального закладу було проведено письмове опитування (анкетування).

В опитуванні взяли участь 408 учнів 5-10 класів спеціалізованої школи № 98 м. Києва. Зміст запитань було спрямовано на з'ясування:

- стартових позицій як окремих учнів, так і учнівських колективів за напрямками дослідження;
- проблемних моментів (очікуваних та неочікуваних) у життєдіяльності класних колективів;
- вплив проектної діяльності на розвиток та діяльність окремих учнів.

Структурно анкета складається з п'яти тематичних блоків запитань (по 3 питання в кожному) й передбачає вивчення:

- мотивів навчання;
- особливостей організації роботи під час навчання;
- психологічного клімату, стосунків та самопочуття дітей у колективах;
- опрацювання інформаційних джерел;
- оцінки власних умінь щодо планування та аналізу результатів діяльності;
- здібностей і талантів, можливостей їх виявлення, розвитку та застосування.

Аналіз та інтерпретація одержаних результатів.

Запитання кожного блоку опитувальника передбачали можливість вибору відповідей із запропонованого переліку або формулювання власної відповіді. Наприклад, запитання I блоку: «Чи цікаво навчатися в школі? Що найбільше тебе приваблює у школі? Найцікавіший для тебе предмет? Чому?».

Аналіз отриманих результатів підтримав прогностичні міркування. Так, 57% учнів виявили деяку інертність до навчання та переважання ситуативного вибору, залежно від комфортності ситуації; 26% учнів мають стійкий інтерес до навчання; 5% виявили повну байдужість; 7% не змогли визначитися з відповіддю. У з'ясуванні домінуючих мотивів навчання досліджувані розподілилися таким чином: 84% - комунікативні мотиви; 42% – пізнавальні; 20% – активна позаурочна діяльність, 17% - спортивні гуртки та спортивні досягнення, 14% - суспільна (організаторська) робота, 8% учнів висловили інші індивідуально-особистісні мотиви. Отримані результати переважно підтвердили наші припущення, оскільки провідною діяльністю підліткового віку є спілкування з однолітками.

Щодо визначення предметної спрямованості учні виявили такі схильності: фізична культура – 34%, англійська мова – 27%, біологія – 14%, світова література – 11%, історія та математика – по 9%. Учні, обгрунтовуючи власний вибір, незалежно від віку, обрали наступні варіанти відповідей: подобається предмет (35%), цікаво проводяться уроки, цікаво й доступно подається інформація (31%), предмет потрібний у подальшому дорослому житті (22%), на уроці фізкультури можна порухатися і розслабитися, випробувати свої фізичні сили (19%), подобається викладання предмету конкретним учителем (15%).

У коментарях та наступних бесідах респонденти відзначали, що завдання, які пропонують учителі більш цікаві, якщо вони нестандартні, творчі і мають

практичне застосування, що попередньо свідчить про наявність потреби у використанні проектних методів навчання як таких, що найбільш повно відповідають очікуванням учнів.

Запитання блоку II стосувались успішності виконання завдань самостійної роботи було укладено за методикою «Незавершених речень»: «Самостійна робота з вивчення нового матеріалу на уроці проходить успішніше, якщо я виконую завдання...», «Для більш ефективного засвоєння матеріалу необхідно ...», «Я почуваюся у своєму класі...».

За результатами опитувальника отримали такі відповіді: 66% учнів вважають, що їх ефективність на уроці буде вищою за умови виконання завдань у парі; 41% – самостійно, 29% – у групі, 19% – за постійного керівництва вчителя. Ці результати виявилися цікавими та неочікуваними.

Отримані показники засвідчили позитивний вплив здійснення дослідно-експериментальної роботи, зокрема збільшилась кількість дітей самодостатніх, упевнених у собі, своїх силах, із високим рівнем самоорганізації, що є передумовою ефективності самостійної роботи (індивідуальної та групової). Класи, в яких показник самостійності був високим, виявилися лідерами за навчальною успішністю. І навпаки, діти і класи, які не мають високих показників у навчанні, частіше вибирали варіант «у групі».

Такі відповіді частково можна віднести до неочікуваних результатів: спостереження за тим, із яким азартом та задоволенням діти діляться на групи для виконання різних завдань, сприяло формуванню думки, що емпіричний результат «у групі» буде найчастотнішим, що не підтвердилось результатами опитування. Причину такого явища було встановлено під час додаткових бесід: учні (переважно 5-7 класів, частково 9-х) не володіють навичками командної діяльності (не можуть спланувати та організувати її, розподілити обов'язки, а часом і довести роботу до кінця); траплялося, що роботу виконував лідер групи, а інші учасники групи брали участь вже під час презентації готових результатів. Очевидним є висновок, що для ефективної роботи в групах, учителям слід організувати розподіл обов'язків для кожного учасника групи, пропонуючи кожному учню власну роль. Крім того, доцільним є використання «формульованого оцінювання», що сприятиме самовизначенню учнів. Учителям було запропоновано методичні рекомендації щодо розробки бланків само- та взаємооцінювання, які допоможуть самовизначитися у проекті й усвідомити, «що я хочу та можу зробити в групі».

У відповіді на запитання «Для більш ефективного засвоєння матеріалу необхідно ...» більшість учнів (49%) обрали наявність творчих завдань. У поясненнях респонденти відзначали, що виконання таких вправ дає можливість проявити себе у різних напрямках. Натомість 41% учнів переконані, що домашні завдання взагалі непотрібні. У ході опитування було виявлено цікаву тенденцію: чим менший вік дітей (5-6 клас), тим активніше вони обирали цей варіант, а серед відповідей старшокласників (9-10 клас) варіант про домашнє завдання траплявся не так часто. Можна зробити припущення, що виконання домашнього завдання старшокласники розуміють як чинник, що впливає на їхню ус-

підшність на уроці і організують себе для успішного його виконання. Важливо, що 33% учнів обрали відповідь щодо часу для самостійного опрацювання (у всіх вікових категоріях) навчального матеріалу. Водночас 24% учнів готові виконувати індивідуальні завдання, які, на їх думку, дають можливість проявити себе і виконати завдання на тому рівні складності, який буде прийнятним для конкретної дитини.

У відповідях на запитання щодо емоційного стану у класі отримали такі результати: «весело» – 73%, «комфортно» – 54%, «спокійно» – 51%. Однак частина деякі учні вибрали негативні варіанти: «нудно» – 11%, «неспокійно» – 10%, «самотньо» – 9% і навіть «страшно» – 4%. Саме на цих респондентів варто звернути особливу увагу, щоб з'ясувати причини подібних переживань та допомогти змінити ситуацію.

Запитання блоку III передбачали з'ясування стану взаємовідносин учнів у класі: «Відносини у моєму класі...», «Найкращим спілкуванням з однокласниками я вважаю...». Опитувані, у більшості випадків обрали позитивні відповіді: «розуміння» – 51%, «готовність допомогти» – 39%, «повага й довіра» – 27%, «співпереживання» – 26%. Але значна частина відповідей свідчить про складні міжособистісні стосунки в класах: «байдужість» – 32%, «переслідування й кепкування» – 19%, «насилення» – 10%. Крім того, взаємозв'язок запитань дав змогу встановити причини вибору негативних емоційних станів дитиною (стосунки, які склались у колективі, чи її особисті переживання, не пов'язані з колективом).

За результатами отриманих відповідей маємо наступне явище: для 74% учнів найбільше подобається однокласниками разом проводити вільний час; 35% і 32% - надавати допомогу тим, хто цього потребує, й звертатися за допомогою до однокласників, 25% - виконувати домашнє завдання, 24% - брати участь у громадській діяльності, 22% - обговорювати особисті проблеми. Триматися подалі від однокласників хотіли б 11% дітей. І ця цифра перекликається з кількістю дітей, які відмічають наявність насильства в стосунках класних колективів.

Відповіді на запитання: «Що для тебе є основним джерелом інформації?» підтвердили припущення, що переважна більшість дітей основним джерелом інформації вважає Інтернет (81%). Але жодна дитина не визнає Інтернет єдиним джерелом інформації. Тому значна кількість респондентів (52%) обрали джерелом інформації книги. Значно менші показники стосувалися відповідей «школа і вчителі» – 29%, стільки ж «батьки» – 29%, 15% – інформація від друзів, 11% – інформація, яку пропонують ЗМІ, а також для невеликої частини дітей носіями інформації стали дорослі, які їх оточують – 8% (серед варіантів були друзі батьків, бібліотекарі, викладачі курсів, просто цікаві знайомі люди). Очевидно, що школа та вчителі перестали бути єдиним джерелом здобуття необхідної навчальної інформації та їх завданням все більше стає навчати дітей тому, де і як знаходити правильну інформацію, творчо її опрацювати.

Більшість дітей критично ставляться до інформації з Інтернету: 71% вважають, що вона частково достовірна («Як ти оцінюєш достовірність інформації, отриманої з Інтернету?»). 17% вважають її повністю

достовірною, 11% – переважно недостовірною, і лише 0,5% дітей вважають таку інформацію зовсім недостовірною. Ці цифри дають надію на те, що покоління дітей сприйматиме події сьогодення більш реально й об'єктивно й не дозволить вводити себе в оману яскравими картинками і неправдивою інформацією.

У відповіді на запитання: «Як ви оцінюєте власний рівень вміння планувати свою діяльність?» 62% опитуваних вказали середній рівень – 62%, 25% говорять про високий рівень вміння планувати свою діяльність, 5% мають низький рівень, 7% не змогли оцінити свої вміння у плануванні своєї діяльності. Отримані результати узгоджені з педагогічними реаліями.

Серед відповідей на запитання: «Як ви оцінюєте власний рівень вміння оцінювати результати роботи?» спостерігається такий розподіл: 64% учнів вважають, що на середньому рівні можуть оцінити результати своєї роботи; 25% мають високий рівень; 3% мають низький рівень; 7% учнів не можуть оцінити результати своєї роботи.

Проте спостереження за роботою дітей на етапі підготовки проектів, і спроби оцінити власний результат і вклад у справу ставлять під сумнів достовірність наведених цифр. Так, група дітей, задіяних у виконанні проекту, тривалий час не могла зібратися, щоб обговорити й розподілити завдання, тому лідеру групи довелося самостійно підготувати проект. Натомість під час презентації результатів всі учні користувались готовим матеріалом, на етапі обговорення процесу кожний розповів про особистий внесок, а в процесі самооцінювання всі діти високо оцінили діяльність («11» балів), оцінюючи не перебіг роботи в процесі, а виступ на презентації. Такі ситуації вказують на необхідність проведення додаткової роботи у напрямку формування адекватної оцінки особистого внеску у результат групи.

Запитання останнього блоку мали на меті виявити рівень самооцінки здібностей та талантів; можливостей їх використання в процесі навчання в школі та тих талантів і здібностей, що відкрились безпосередньо в навчальному закладі. Перед анкетуванням учням було повідомлено інформацію про здібності, їх види, розвиток, відмінності від таланту. Тому відповіді на питання: «Які здібності і таланти ти маєш?» багатьом було досить просто: діти вказували на здібності до творчості (гра на музичному інструменті – 12%, спів – 14%, малювання – 28%, hand made або рукоділля – 56%, танці – 24%, акторські здібності – 4%), говорили про інтелектуальні здібності – 15%, здібності до вивчення мов – 7%. Багато дітей вибрали спортивні здібності – 31%, при цьому виявлено зв'язок із відповіддю на питання 3, де найцікавішим предметом виявилася фізкультура. Значно менша частка дітей вказувала на комунікативні здібності – 9%, літературні – 5%, програмування – 2%, організаторські – 2%. Тривожним показником є виявлення групи дітей, які не змогла визначити свої здібності і дала відповідь «не маю ніяких» – 7%.

Наступним питанням передбачалося визначення потенціалу шкільної діяльності для реалізації і розвитку здібностей: «Чи дозволяє шкільна діяльність (на уроках та позаурочна) використовувати твої здібності і таланти? Як саме?». Більшість респондентів вважають, що у школі вони цілком можуть реалізувати свої здібності

(67%). Свої здібності учні проявляють у роботі під час уроків (58%), готуючись до проєктів, декад (27%), шкільних свят, концертів (5%), відвідуючи гуртки (6%) та театральну студію (1%), спортивні секції (4%), виконуючи нестандартні творчі завдання (6%), працюючи у шкільному самоврядуванні (5%), а також просто спілкуючись із однокласниками та вчителями (4%), відточуючи таким чином свої комунікативні здібності. Однак 33% учнів вказали на те, що в школі вони жодним чином не можуть використовувати свої здібності і таланти, а інколи школа «заважає це робити, бо на неї доводиться витрачати дуже цінний час».

Відповіді на питання: «Які нові здібності і таланти ти відкрив у собі під час навчання у школі?» багато в чому збігалися з відповідями на попередні запитання, при цьому частина дітей вважає, що під час навчання у школі у них не з'явилися нові здібності – 27%. Ці показники демонструють наступні тенденції: частина дітей не може себе адекватно оцінити і сприймає

школу як перешкоду на своєму шляху; однак переважна більшість знає про свої переваги, намагається реалізовувати їх і проявляє себе у різних сферах.

Висновки. Проведене опитування та подальший аналіз одержаних результатів підтвердили припущення щодо існування об'єктивної потреби у перегляді підходів до організації навчальної діяльності. При цьому така навчальна діяльність зонайменше повинна сприяти вирішенню проблем, існування яких підтверджено проведеним опитуванням: формування навичок об'єктивного оцінювання особистого внеску у результати спільної праці; розвиток комунікативної компетентності; сприяння реалізації здібностей і талантів кожного. Такі потенційні можливості надає використання проєктних технологій навчання, реалізація різних типів проєктів, в тому числі – і розроблених учнями. Через цікаві нестандартні завдання, використання нових технологій спільна діяльність допоможе кожній дитині знайти своє місце у процесі навчання і спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8-9.
2. Вохменцева Е.А. Проектная деятельность учащихся как средство формирования ключевых компетентностей [Текст] / Е. А. Вохменцева // Актуальные задачи педагогики: материалы междунар. науч. конф. (г. Чита, декабрь 2011 г.). – Чита: Издательство Молодой ученый, 2011. – С. 58-65.
3. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 352 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (№ 1392 від 23 листопада 2011 р.). URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
6. Ковальчук В.І. Проектна діяльність у початковій школі / В.І. Ковальчук, Л.П. Литвин, Н.М. Кривенко. // Завуч. – 2014. – №24. – С. 2-17.
7. Ковальчук В.І. Розвиток проєктної компетентності учнів / В.І. Ковальчук, Л.П. Литвин. // Школа. – 2013. – №12. – С. 53.
8. Ковальчук В.І. Концепція формування проєктної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: збірник наукових праць. / Ред. кол. : В.Ф. Орлов (голова) – Вип. 9 – К.: Вид-во ТОВ «ТОНАР», 2015. – С. 102-122.
9. Ковальчук В. І. Ефективний урок: технології, структура, аналіз / В.І. Ковальчук. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.
10. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / В.І. Ковальчук. – [2-е вид. доп. і перероб.]. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.
11. Ковальчук В.І. Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги / [за заг. ред. В. Ковальчука, упор. Л. Галіцина]. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.
12. Колодницька О.Д. Теоретичний аналіз понять "Метод проєктів" і "Проєктування". URL: <http://intkonf.org/kolodnitska-od-teoretichniy-analiz-ponyat-metod-proektiv-i-proektuvannya/>
13. Матяш Н.В., Володина Ю.А. Методика оценки проектной компетентности студентов // Психологические исследования: электрон. науч. журн. 2011. N 3(17). URL: <http://psystudy.ru>
14. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
15. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти // Стратегія реформування освіти України. – Київ.: К.І.С.2003. – 295 с.
16. Онопрієнко О.В. Метод проєктів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : Дис... канд. наук: 13.00.09. – 2009.
17. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: АРКТИ, 2005. – 112 с.
18. Поліванова К.Н. Проектная деятельность школьников: пособие для учителя / К.Н. Поливанова. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 2011. – 192 с.
19. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: Пер. с англ., Изд. 2-е, испр. – М.: "Когито-Центр", 2001. – 142 с.
20. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. N 2. С. 55–61.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bondar S. The competence of the individual integrated component of student achievements // Biology and Chemistry at school. – 2003. – # 2. – P. 8-9.
2. Vokhmentseva E.A. Project activities of students as means of formation of key competences / E.A. Vokhmentseva // Actual problems of pedagogy: Proceedings of the International Scientific Conf. (Chita, December 2011). - Chita: Young scientist Publishing, 2011. – P. 58-65.
3. Danylenko L.I. Innovation management in schools: Monograph. – K.: Milenium, 2004. – 352 p.
4. State Standard for basic and secondary education (№ 1392 November 23, 2011). – URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
5. Zymnyaya Y.A. Key competence as effectively-targeted basis of competence approach in education. Author's version / Y.A. Zymnyaya. – M.: Research center of problems of quality of training, 2004. – 40 p.

6. Koval'chuk V.I. Project activity in elementary school / V.I. Koval'chuk, L.P. Lytvyn, N.M. Kryvenko // *Zavuch.* – 2014. – # 24. – P. 2-17.
7. Koval'chuk V.I. Development the project competence of students / V.I. Koval'chuk, L.P. Lytvyn // *Shkola.* – 2013. – # 12. – P. 53.
8. Koval'chuk V.I. Concept formation the project competence of students of secondary schools // *Art Education: content, technology, management, technologies* / ed.: V.F. Orlov et al. – Vol. 9 – K. : Publ. TOV «TONAR», 2015. – P. 102-122.
9. Koval'chuk V.I. Effective lesson: technology, structure, analysis / V.I. Koval'chuk. – K. : Shk. svit, 2011. – 128 p.
10. Koval'chuk V.I. Innovative approaches to the educational process / V.I. Koval'chuk. – [2d ed. supplemented and revised]. – K. : Shk. svit, 2011. – 128 p.
11. Koval'chuk V.I. Create a supportive learning environment. Trainings / [ed. V. Koval'chuka, compiler L. Halitsyna]. – K. : Shk. svit, 2011. – 128 p.
12. Kolodnyts'ka O.D. Theoretical analysis of the concepts of "project method" and "Design". URL: <http://intkonf.org/kolodnitska-od-teoretichny-analiz-ponyat-metod-proektiv-i-proektivannya/>
13. Matyash N.V., Volodyna Yu.A. Methods of assessing the design competence of students // *Psychological research: an electronic scientific journal.* 2011. N 3(17). URL: <http://psystudy.ru>
14. National Strategy for Development of Education in Ukraine until 2021. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
15. Ovcharuk O.V. Competencies as a Key to the formation of educational content // *Reform Strategy for Education Ukraine.* – Kyiv.: K.I.S. 2003. – 295 p.
16. Onopriyenko O.V. Method of projects as means of cognitive interests of younger pupils: Dis ... cand. sc.: 13.00.09 - 2009.
17. Pakhomova N.Yu. Method training project in educational institution: A Handbook for teachers and students of pedagogical universities. - 3rd ed., rev. and add. –M.: ARKTY, 2005. – 112 p.
18. Polyvanova K.N. Project activities Students: A Handbook for Teachers / K.N. Polyvanova. – 2-e uzd. – M.: Prosvishchenye, 2011. – 192 p.
19. Raven J. Teacher testing: Problems delusion prospects: trans. from English, 2d ed. – M.: “Cogito-Tsentr”, 2001. – 142 p.
20. Khutorskoy A.V. Key competences as a component of personality-oriented educational paradigm // *National education.* 2003. N 2. P. 55–61.

V.I. Kovalchuk. The research results of comprehensive school pupils project competence development by the means of interactive teaching

Abstract. The article defines theoretical approaches to the competence approach in education. The research results of comprehensive school pupils project competence development are included, case study specialized school № 98, Kyiv. Project competence is considered as an integrative feature of the activity subject, which means the ability and readiness of a person to act on his own authority theoretically and practically to develop and realize projects in different social spheres according to the principles of origin and culture aptness.

Keywords: *competence, project competence, project activity, interactive teaching*

В.И. Ковальчук. Результаты исследования по развитию проектной компетентности учащихся общеобразовательного учебного заведения средствами интерактивного обучения

Аннотация. Охарактеризованы теоретические подходы компетентностного подхода в образовании. Представлены результаты исследований по развитию проектной компетентности учащихся общеобразовательного учебного заведения на примере СШ № 98 г. Киев. Проектная компетентность рассматривается как интегративная характеристика субъекта деятельности, выражается в способности и готовности человека к самостоятельной теоретической и практической деятельности по разработке и реализации проектов в различных сферах социальной практики на основе принципов природо- и культуросообразности.

Ключевые слова: *компетентность, компетенция, проектная компетентность, проектная деятельность, интерактивное обучение*